

สารบัญ

บทที่ 1 พระราชประวัติ	1
พระบรมราชสมภพ	3
สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช และ สมเด็จพระเชษฐภคินี	5
โดยเสด็จฯ นวัตกรรมประเทศไทยครั้งแรก	6
สมเด็จพระบรมราชชนกเสด็จทวงคต	8
เสด็จฯ กลับสู่ประเทศสวีตเซอร์แลนด์	10
ยุวกษัตริย์ รัชกาลที่ 8	11
โดยเสด็จฯ นวัตกรรมประเทศไทยระยะสั้น (ครั้งที่ 2)	12
โดยเสด็จฯ นวัตกรรมประเทศไทยอีก (ครั้งที่ 3)	12
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมราชาธิบดินทร เสด็จสวรรคต ยุวกษัตริย์รัชกาลที่ 9	14
เสด็จพระราชดำเนินกลับไปทรงศึกษาต่อ	15
ทรงพบหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร	18
ทรงประสบอุบัติเหตุร้ายแรง	19
ทรงหมั้นกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร	20
ยุวกษัตริย์	20
เสด็จพระราชดำเนินกลับสู่ประเทศไทย พ.ศ.2493	22
พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพฯ	23
พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส	24
พระราชพิธีบรมราชาภิเษก และ พระปฐมบรมราชโองการ	25
เสด็จพระราชดำเนินกลับสู่ประเทศสวีตเซอร์แลนด์อีกวาระหนึ่ง	28
พระราชธิดาพระองค์แรกประสูติ	28
เสด็จพระราชดำเนินกลับสู่ประเทศไทย พ.ศ. 2494	28
พระราชโอรส และ พระราชธิดา	29
ทรงพระผนวช	31

พระราชพิธีรัชดาภิเษก	32
พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ	33
พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก	35
มหามงคลสมัยแห่งการพระราชพิธีกาญจนาภิเษก	37
ทรงดำรงสิริราชสมบัติครบ 50 ปี	
แผนภูมิพระราชประวัติโดยสังเขป	40
บทที่ 2 พระราชกรณียกิจ ด้านการแพทย์ และสาธารณสุขไทย 50 ปี	45
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับราษฎรที่ทุกข์ยากเดือดร้อน	48
ต้นกำเนิดของโครงการต่าง ๆ / ปัจจัยสำคัญ และแรงบันดาลใจพระราชหฤทัย	49
แผนภูมิ "สายธารา แห่งพระมหารัชมังคลาภิเษก"	52
ลำดับหัวข้อพระราชภารกิจด้านต่าง ๆ	55
1. พระราชปรารภเกี่ยวกับการแพทย์ และพระมหารัชมังคลาภิเษก	57
เมื่อเกิดโรคติดต่อร้ายแรงบางโรค ช่วงต้นรัชกาล	
โรคไข้ไขสันหลังอักเสบ(โปลิโอ)	58
อหิวาตกโรค	62
โรคเรื้อน	64
2. หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ในท้องถิ่นทุรกันดาร	73
กำเนิดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่พระราชทาน เนื่องในการเสด็จฯ	
ไปทรงเยี่ยมราษฎร	
หน่วยแพทย์เคลื่อนที่พระราชทานทางบกหน่วยแรก และหน่วยต่อมา	
หน่วยแพทย์เคลื่อนที่พระราชทานทางน้ำ	
สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่	
3. การเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎร และเสด็จฯ แปรพระราชฐาน	80
เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรทุกภาค ทุกจังหวัด	
พระมหารัชมังคลาภิเษกต่อราษฎรผู้ประสบสาธารณภัยครั้งใหญ่	83
ภัยภัยพิบัติจากพายุไซนร้อน "แฮเรียต" ที่ภาคใต้	

เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎร พร้อมด้วยคณะแพทย์เฉพาะกิจต่าง ๆ

1) แพทย์หลวง (เคลื่อนที่พระราชทาน)	89
2) หน่วยแพทย์พระราชทาน	92
หน่วยแพทย์หน้าวัง	95
หน่วยแพทย์ตามเสด็จ	97
3) หน่วยทันตกรรม. (เคลื่อนที่) พระราชทาน	98
ทันตกรรมตามเสด็จ	101
ทันตกรรมทางเรือ	102
4) หน่วยแพทย์พิเศษตามพระราชประสงค์	105
5) กลุ่มคลังแพทย์อาสา / โครงการคลังแพทย์อาสา	106
ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย	
6) โครงการแพทย์ หู ตา จมูก พระราชทาน(โสต ศอ นวลิศ)	110
7) หน่วยจักษุแพทย์พระราชทาน	111
8) หน่วยเขน-ขาเทียมพระราชทาน	112
9) โครงการหมอมูบ้านตามพระราชประสงค์	114
10) หน่วยงานฝ่ายคนไข้ กองราชเลขาธิการในพระองค์	116
สมเด็จพระบรมราชินีนาถ สำนักราชเลขาธิการ	
สรุปสถิติผู้ป่วย ที่มารับการตรวจรักษาของหน่วยต่าง ๆ	119
• หน่วยแพทย์ตามเสด็จ เยี่ยมทหารและตำรวจชายแดน	125
รักษาผู้เจ็บป่วยในเขตทุรกันดาร / อันตราย	
• สัมภาษณ์ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประดิษฐ์ เจริญไทยทวี	127
เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจ-การเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎร	
และหน่วยแพทย์เคลื่อนที่พระราชทาน	

4. การแพทย์และการรักษาพยาบาลในสวนจิตรลดา 141

กองแพทย์หลวง

- ในพระบรมมหาราชวัง
- ในสวนจิตรลดา

ห้องผ่าตัด และห้องยภิบาล ฯลฯ บนพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน	145
เก้าอี้ทำพระทนต์	147
5. การทำนุบำรุงด้านการศึกษาแพทย์ คั่นคว่า และวิจัยทางแพทย์	149
การศึกษาแพทยศาสตร์ในประเทศไทย	
• สมเด็จพระบรมราชชนก กับการศึกษาแพทย์แผนใหม่	151
• วันมหิดล	153
โรงเรียนแพทย์ / สถาบันต่าง ๆ ที่ได้รับพระมหากรุณา	154
โรงเรียนแพทย์เก่า สถาปนาใหม่ / ได้รับพระราชทานนามใหม่	155
การค้นคว้า และวิจัยทางแพทย์	159
6. มูลนิธิ / หุนอนันตมหิดล เพื่อส่งเสริมศิลปวิทยาการชั้นสูง	162
ความเป็นมา	
ตราสารมูลนิธิ	163
คณะกรรมการบริหารมูลนิธิ	166
การพระราชทานทุนฯ	168
ผู้ได้รับพระราชทานทุนแผนกแพทยศาสตร์ตั้งแต่เริ่มแรก ถึงปัจจุบัน	169
ตัวอย่างบัณฑิตผู้ได้รับพระราชทานทุนรุ่นแรก ๆ ที่ได้กลับมาทำ ประโยชน์ให้สังคม	172
ข้อคิดเห็นจากคำสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม	177
7. ส่งเสริมกิจการวิทยาศาสตร์การแพทย์สาขาอื่น ๆ	181
พระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อวิชาชีพทันตแพทย์	
หน่วยทันตกรรมเคลื่อนที่ ที่ใหญ่ที่สุดในโลก	182
ทันตกรรมตามเสด็จ / ทันตกรรมทางเรือ	183
หุนอนันตมหิดล แผนกทันตแพทยศาสตร์	185
รางวัลสิ่งประดิษฐ์จากสภาวิจัยแห่งชาติ	188
เก้าอี้ทำพระทนต์	189
8. โครงการที่กำหนดขึ้นอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	197
9. สภากาชาดไทย	203

10. โครงการส่วนพระองค์ ส่งเสริมสุขภาพอนามัยประชาชน (วิจัย-ทดลอง-ผลิต)	208
11. องค์กร สถาบัน ราชวิทยาลัย มูลนิธิ และ สมาคมวิชาชีพด้านการแพทย์ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ รางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิตล / มูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิตล ในพระบรม ราชูปถัมภ์	209
• การดำเนินการ	211
• รางวัล	
• ผู้ได้รับพระราชทานรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิตล ประจำปีต่าง ๆ	212
• พิธีพระราชทานรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิตล	214
12. โครงการด้านการแพทย์ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับไว้ ในพระบรมราชานุเคราะห์	217
13. โครงการต่าง ๆ ที่ส่งเสริมโครงการตามพระราชดำริ	218
14. พระมหากษัตริย์คุณ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์	219
15. พระมหากษัตริย์คุณ พระราชทานปริญญาบัตร ด้านการแพทย์ โดยเสด็จฯ ในพิธีประสาทปริญญา ครั้งแรก พ.ศ. 2489 เสด็จฯ นิวัตกลับสู่ประเทศไทย พ.ศ.2493 เสด็จฯ ไปในพิธีประสาทปริญญาของมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ เป็นครั้งแรกนับตั้งแต่เสด็จขึ้นครองราชย์ พิธีพระราชทานปริญญาบัตร	221
• ที่หอประชุมราชแพทยาลัย ณ โรงพยาบาลศิริราช ต่อเนื่อง ตลอดมาถึงปี พ.ศ. 2520	223
• ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร เริ่มครั้งแรก ปีพ.ศ. 2521 ต่อ เนื่องมาจนถึงปัจจุบัน	225
พิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่มี คณะแพทย- ศาสตร์ มีด้านการแพทย์ต่าง ๆ และการสาธารณสุข โดยสังเขป	226
16. พระบรมราชาวาท พระราชดำรัส พระราชดำริ และพระราชกระแส ที่สำคัญ สมควรน้อมใส่เกล้าใส่กระหม่อม และปฏิบัติ 29 องค์	227

บทที่ 5 มงคลสาระ	335
หลักธรรมที่เป็นคุณสมบัติ และข้อปฏิบัติของผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน และนักปกครอง	338
ทศพิธราชธรรม 10 ประการ	
จักรวรรดิวัตร 5 ประการ	
สังคหวัตถุ 4 ประการ	
ละเว้นอคติ 4 ประการ	
"แม่กับลูก"	342
การสั่งสอนของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในเรื่องพุทธศาสนา	347
พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว "ราชสวัสดิ์"	348
ความฝัน (จินตนาการ) และมือ	349
"คำสอน สมเด็จพระเจ้า"	350
บัตร์พระราชทานพรทางโทรสาร ในโอกาสเสด็จศึกใหม่ (2530-2540)	354
พระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานในการเสด็จออก มหาสมาคม ในงานพระราชพิธีกาญจนาภิเษก ณ ห้องสนามหลวง เมื่อ วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539	365
คชรัรักษา / ตัวอย่างของความเพียร	366
บันทึกท้ายเล่ม	373
ปัจฉิมลิขิต	379
บรรณานุกรม	382
กิตติกรรมประกาศ	385
ภาคผนวก	387
คณะผู้จัดทำหนังสือ "สายธารแห่งพระมหากรุณาธิคุณ" พระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ ด้านการแพทย์ และการสาธารณสุขไทย 50 ปี	397

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

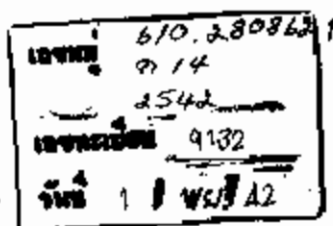
มหิตลาธิเบศรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร

สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร

กับ

พระราชกรณียกิจ

ด้านการแพทย์ และการสาธารณสุข

34760

สายธาราแห่งพระมหากษัตริย์คุณ

พิมพ์เฉลิมพระเกียรติในโอกาสการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี

โดย

คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

BSTI DEPT. OF SCIENCE SERVICE
สำนักปลัดมาตยา กรมวิทยาศาสตร์บริการ

1110007207

กองสนทนา